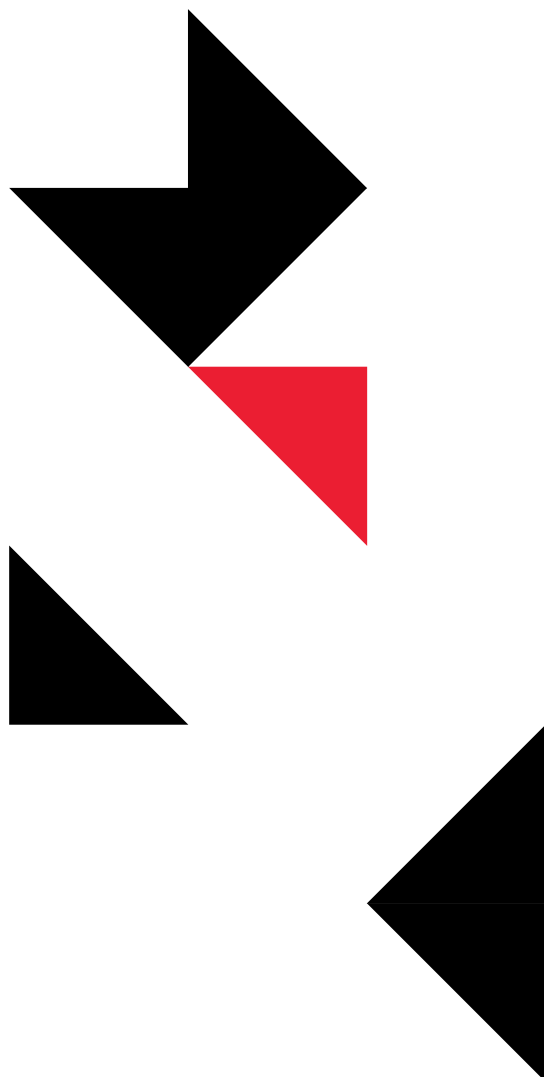

Projektas

Metodinė medžiaga

Vizualinio mąstymo
mainai mene:
Mokytojų projektas

Vizualinio mąstymo strategijos naudojimas ugdymo turinyje

MMo

 **BRITISH
COUNCIL**

Turiny

Vizualinio mąstymo strategija - kas tai?	3
Gebėjimas - kritinis mąstymas	6
Gebėjimas - emocinis intelektas	9
Gebėjimas - bendravimas ir bendradarbiavimas	12
Gebėjimas - kūrybingumas	15

Vizualinio mąstymo strategija – kas tai?

Vizualinio mąstymo strategija (VMS) – tai moksliniais tyrimais pagrįstas mokymo metodas, kurį sukūrė psichologė Abigail'ė Housen ir MoMA muziejaus Niujorke edukatorius Philip'as Yenawine'as. Jis jau 30 metų taikomas pasaulio muziejuose. Šis meno pažinimo būdas naudojamas ir tam, kad mokymasis mokyklose būtų gilesnis. Pasitelkiant meno kūrinius, lavinamos svarbiausios XXI amžiuje kompetencijos: kritinis mąstymas, gebėjimas argumentuoti, komunikavimo ir bendradarbiavimo, kūrybingumo įgūdžiai, be to, gebėjimai atidžiai stebėti ir išklausti. Atsakymų į klausimus ieškojimas ir dalyvavimas bendraamžių grupės diskusijose, kurias palaiko mokytojai, stiprina minėtas mokinių kompetencijas, taip pat vaizdinį raštingumą ir kalbinę saviraišką.

Metodas skirtas visų klasių mokiniams. Tam nereikia jokių specialių dailės istorijos, meno pažinimo mokymų, jo tikslas nėra mokyti meno istorijos ar suteikti informacijos apie kūrinį. VMS ne tik ugdo svarbius XXI amžiuje gebėjimus – išsakyti savo įžvalgas, pagrįsti savo komentarus įrodymais, interpretuoti ir diskutuoti grupėje, bet ir įgalina savarankiškai stebėti dailės kūrinius.

Taikant šį metodą svarbu padrąsinti dalyvius dalintis savo matymu, suvokimu ir interpretacija, kurti sąlygas diskusijai, kad būtų išsakytos skirtingos nuomonės bei pateikiami argumentai. Mokytojas yra fasilitatorius, o ne informacijos teikėjas. Jis smalsiai stebi procesą, kelia atvirus klausimus, pasitikslindamas perfrazuoja išgirstas nuomones, rodo palaikančias reakcijas. Toks tyrinėjimo procesas nevertinamas kategorijomis „gerai / blogai“, visi atsakymai priimami kaip savaime vertingi ir tinkami.

Metodo pagrindas – trys atvirieji klausimai

- 1. Kas vyksta šiame paveiksle?**
- 2. Ką matai, kad taip sakai?**
- 3. Ką dar pastebi?**

Kaip vyksta VMS paremta diskusija?

Diskusijos taisyklės:

- > Nėra teisingų ar neteisingų atsakymų;
- > Svarbu išgirsti visų pasisakymus;
- > Klausykite ir kalbėkite pagarbiai;
- > Vienu metu kalba vienas asmuo;
- > Prieš kalbėdami parodykite, kad norite kalbėti, ir palaukite, kol jus pakvies mokytojas / vedėjas;
- > Sutelkite dėmesį ir mokykitės kalbėti glaustai, palikite erdvės ir kitiems išsakyti savo nuomonę.

Kaip vesti diskusiją?

- > Pasirinkite neabstraktų kūrinį. Geriausia, kad būtų daugiafigūrė siužetinė kompozicija.
- > Paprašykite mokinių atidžiai ir susikaupus pažvelgti į meno darbą minutę ar dvi.
- > Pradėkite diskusiją klausimu: *Kas vyksta šiame paveiksle?*
- > Atkartokite mokinio mintį savais žodžiais (perfrazuokite) ir apibendrinkite atsakymus formuluodami sakinius taip, kad pokalbyje paliktumėte vietos ir kitų mokinių interpretacijoms (*Jonas mano, kad tai gali būti... O ką dar pastebite jūs?*).
- > Tęskite diskusiją klausdami: *Ką matai, kad taip sakai?* Toks klausimas skatina mokinius paremti savo teiginius konkrečiomis detalėmis – tuo, ką mato meno kūrinyje.
- > Paklauskite grupės: *Ką dar galime pastebėti (pamatyti) šiame paveiksle?* Tai leidžia tęsti pokalbį ir plėtoti diskusiją.
- > *Svarbu.* Diskusijoje susiekite dalyvių atsakymus. Venkite įterpti informaciją. Tegul mokiniai atidžiai išnagrinėja meno darbą ir argumentuoja savo atsakymus, o ne aptaria faktus.

Leiskite pokalbiui ir diskusijai vystytis mokinių vedama linkme, net jei bus nukrypstama nuo temos. Atminkite, kad tikslas nėra dalytis informacija, tikslas yra ugdyti, skatinti kritinį mąstymą, kūrybingumą, komunikacijos įgūdžius. Pasibaigus pokalbiui, tęskite įprastą pamoką ir susiekite jos turinį su mokinių per VMS paremtą diskusiją pateiktais komentarais.

Kodėl VMS metodas veikia?

VMS yra efektyvus mokymo metodas, nes:

- > Meno kūriniai arba kiti vaizdai naudojami tam, kad sudomintų ir suintriguotų mokinius, kad kiltų smalsumą žadinančių galvosūkių;
- > Ugdo ir stiprina mokinių gebėjimą dekoduoti sudėtingą ir įvairią vaizdinę medžiagą bei suteikia pasitikėjimo tai padaryti savarankiškai;
- > Įtraukia visus besimokančiuosius, nepriklausomai nuo jų mokymosi lygio, ir padeda jiems visapusiškai dalyvauti diskusijoje, kurioje visų nuomonės priimamos pagarbiai;
- > Yra lengvai įsisavinamas – mokiniai diskusijoje atskleidžia jau turimas savo stiprybes, domėjimosi sritis ir patirtį, o tai padeda sužadinti ir išlaikyti jų motyvaciją bei smalsumą;
- > VMS paremtoje diskusijoje išmoktus žodinius argumentavimo įgūdžius ir strategijas lengva perkelti į kitas mokymosi disciplinas bei sritis.

Kokie yra VMS diskusijos vedėjo ir dalyvio vaidmenys?

VMS paremtos diskusijos vedėjo vaidmuo yra ne teikti informaciją, bet kreipti mokinius į smalsaus tyrinėjimo, kritinių apmąstymų ir kolektyvinių prasmų kūrimo procesą. Diskusijos technikos nuoseklumas (visada laikantis trijų klausimų eiliškumo) suteikia galimybę dalyviams per tam tikrą laiką įtvirtinti šią mąstymo strategiją, kad vėliau patys galėtų savarankiškai ir kritiškai ja naudotis.

Naudojami trys diskusijos palengvinimo būdai:

1. Dalyvio išsakytų minčių perfrazavimas (atkartojimas ar persakymas savais žodžiais, nepakeičiant pačios minties). Svarbu komentuoti neutraliai – nevertoti žodžių „teisingas“, „neteisingas“ ar „geras“.
2. Aptariamos kūrinio vietos rodymas (ekrane rodant su kursoriumi, gyvos diskusijos metu ranka ore tarsi apibrėžiant tą kūrinio vietą, apie kurią kalbama).
3. Dalyvių išsakytų minčių susiejimas. Susiejamos kontrastingos idėjos ir papildomi mokinių komentarai.

Mokinio vaidmuo VMS diskusijoje:

1. Atidžiai įsiziūrėti į vaizdą;
2. Kalbėti apie tai, ką mato;
3. Paremti savo mintis įrodymais;
4. Išklausti ir apsvarstyti kitų nuomonę;
5. Aptarti daugybę galimų interpretacijų.

Kodėl svarbu, kaip vedėjas kalba?

Nėra teisingų ar neteisingų atsakymų. Priimami visų komentarai ir užtikrinama, kad visų mintys būtų išgirstos. Grupė bendradarbiaudama pati atranda savo tiesą. Tą padeda padaryti klausimas: *Ar kas nors mato ką nors kita?* Mokiniai mąstydami nesiekia rasti teisingo atsakymo. VMS leidžia mokiniams patiems ieškoti kūrinio prasmės, todėl vedėjui svarbu suprasti, koks yra jo autoriteto svoris ir kaip jo komentarai veikia grupės pokalbį.

VMS siūlo mokytojams pasitelkti perfrazavimą. Perfrazuojant savais žodžiais, pasakoma mokinio mintis, pasitikslinama, ar teisingai suprasta. Pakeičiami tik žodžiai, o ne išsakytos mintys: *Girdžiu tave sakant, kad...* Perfrazavimas parodo, kad jūs suprantate išsakytas mintis ir vertinate komentarą – leidžiate pokalbio dalyviui pajusti, kad jo mintys svarbios ir turi prasmę. Tai skatina dalyvius aktyviau ir motyvuotiau įsitraukti į pokalbį.

Kiek laiko trunka diskusija?

Tai priklauso nuo grupės dydžio, bet prie vieno paveikslo užtrunkama apie 20 minučių.

Papildomi klausimai, naudojami vėlesniuose etapuose

1. *Ką dar čia galima rasti?
Kas mato dar ką nors?
Kas gali papildyti?
Kas mato kitokių ar kitų dalykų?*
2. *Padrąsina pasisakyti nedrąsuosius:
Ko mes dar šiandien neišklausėme?
Ar yra kas nors, kas neturėjo galimybės kalbėti ir norėtų ką nors pasakyti?*
3. *Naujas temas provokuoja:
Taigi, ir tu taip manai. Ar gali pasakyti dar ką?
Ar kas nors mato kitų dalykų?*
4. *Pagalvoti apie kito perspektyvą padeda:
Kur stovėjo dailininkas, kurdamas šį paveikslą?
Ko paklaustum dailininko, jeigu jis būtų čia?
Kaip manote, kas čia sudomino dailininką?*
5. *Kreipia į specifines detales ir niuansus:
Ką galite pasakyti apie spalvas šiame paveiksle?
Kaip šitai sužinojai iš paveikslo?
Kur galėtumėte rasti atsakymą į šį klausimą?
Kas nustebino pamačius paveikslą?*

Kaip mokiniai galės pritaikyti VMS kitose pamokose ir veiklose?

Šią strategiją galima pritaikyti bet kurioje gyvenimo situacijoje, susidūrus su kažkuo nepažįstamu. Susidūrę su nežinomais ar nepažįstamais dalykais, mokiniai stabteli ir kelia klausimus. Jie išmoksta susikaupę tyrinėti turimą medžiagą – nesvarbu, ar tai paveikslas, ar matematikos užduotis, ar literatūros kūrinys (*Ką perskaitei, kad taip sakai? Kas konkrečiai knygoje tau tai parodo?*).

Kaip parinkti kūrinis VMS sesijoms?

Pradėti rekomenduojama nuo lengvai atpasakojamų siužetinių kompozicijų, sustabdyto veiksmo akimirky, o paskui nuosekliai parinkti vis sudėtingesnius darbus – taip pat, kaip sunkinant užduotis besimokančiajam skaityti tekstą. Galiausiai diskusijai pateikti kūrinis, kuriuose daugiau numanomų nei konkrečiai atvaizduotų dalykų, daugiau prieštarų, simbolių, prasmų sluoksnių ar dviprasmybių, kultūriškai tolimesnių reikšmių. Taip pat tinka darbai, atlikti sudėtinga, neįprasta technika. Kūriniai turi sudominti, kelti intriga, žadinti smalsumą.

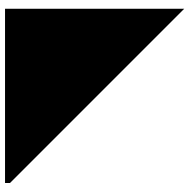
- > Įtraukite skirtingų laikmečių meno kūrinių.
- > Parinkite skirtingų technikų ir žanrų darbus.
- > Pradėkite nuo realistiškesnių ir keliaukite link abstraktesnių.
- > Atsižvelkite į amžiaus grupę ir ją dominančias temas. Pradinukams rinkite paveikslus su gyvūnais ir žmonėmis, lengvai atpažįstamais jausmais, aplinka, gyvais, aktyviais siužetais, vyresniems siūlykite kūrinius su sunkiau iškoduojamomis paveikslo reikšmėmis.

VMS MO muziejuje

Muziejų edukatoriai VMS elementus derina su kitais edukaciniais pratimais. MO muziejuje prieš VMS sesijas taikome šiuos intrigą kuriančius, smalsumą, vaizduotę, kūrybingumą žadinančius pratimus. Siūlome išbandyti ir jums.

1. Apšilimas – išdėliojamos meno kūrinių atvirutės ir dalyviai gali pasirinkti labiausiai šiandieninę jų nuotaiką atitinkantį darbą arba atvirkštinį variantą, kaip tikrai šiandien nesijaučia. Kiekvienas dalyvis trumpai pakomentuoja savo pasirinkimą.
2. Savanoriams grupėje duodamos akis dengiančios kaukės. Klasės draugai palydi juos iki aptariamo paveikslo ir pasodinę pradeda pasakoti apie jį. Iš pradžių dalinasi objektyviais faktais (spalva, forma, veikėjai, siužetas), paskui papasakoja ir subjektyvias savo išvalgas (kokį jausmą sukelia, ką man primena, kaip tai interpretuočiau ir pan.). Tuomet leidžiama atidengti akis. Suteikiama laiko susieti tai, ką mato, su tuo, ką girdėjo pasakojant. Mokiniai įvardija, kas juos nustebino, ką įsivaizdavo kitaip. Sesija baigiama bendru VMS paremtu pokalbiu-diskusija apie paveikslą.
3. Piešimo užduotis. Mokiniai susėda poromis taip, kad nematytų vienas kito veido. Vienas mokinyš pasakoja apie paveikslą (galima naudoti reprodukcijas ar atvirutes), o kitas piešia popieriaus lape tai, ką girdi. Paskui pasikeičia vietomis. Pabaigę darbą tarpusavyje aptaria, kas buvo sunku, o kas lengva verčiant vaizdų kalbą į žodžius ir atvirkščiai. Vėliau grupė dalyvauja bendroje refleksijoje.
4. Žiūrėjimas į kūrinį iš toli. Pakvieskite mokinius atsitraukti nuo kūrinio tolėliau, užduokite pagrindinius VMS klausimus. Išklausę dalyvių, pakvieskite juos judėti link kūrinio, tada vėl pakartokite klausimus. Galiausiai tegul jie prieina visai arti prie kūrinio ir įdėmiai į jį įsižiūri. Vėl užduokite pagrindinius klausimus ir pridėkite papildomus: *Kaip pasikeitė kūrinyje nuo pirmo žvilgsnio, kai žiūrėjome iš toli? Ką matote kūrinyje žvelgdami iš arčiau ir ko nematėte žiūrėdami iš toli?* Taip mokinius kviečiame atvirai diskutuoti ir kalbėtis.

Svarbiausias VMS principas – mėgautis gyvu ir argumentuotu pokalbiu, nes jame auga visi: ir mokiniai, ir mokytojai.

Gebėjimas - kritinis mąstymas

Kritinis mąstymas – tai nuoseklus reflektyvus mąstymas, kuriuo siekiama spręsti, kuo tikėti ir kaip elgtis. Jis geriausiai suprantamas kaip mąstančiojo gebėjimas permąstyti ir vertinti savo paties mąstymą. (Jon Warner, knygos „Kritinis mąstymas“ autorius)

Tai savarankiškas mąstymas, kai kvestionuojamos ir vertinamos idėjos bei sprendimai. Jis paremtas patirčių, perspektyvų, procesų refleksija, vedančia į individualų sprendimą. Svarbūs kritinio mąstymo elementai: (1) tyrinėjimas, (2) atvirumas kitokioms perspektyvoms, (3) savo mąstymo suvokimas ir organizavimas, (4) argumentuotas sprendimas ir (5) interpretavimas.

Kodėl ir kaip šis gebėjimas ugdomas pasitelkus VMS?

VMS paremtoje diskusijoje yra visi kritinio mąstymo procesui svarbūs etapai: tyrinėjama, identifikuojama, išsakomos ir svarstomos įvairios perspektyvos, priimami sprendimai, reflektuojama. Diskutuojant mokomasi pagrindinių kritinio mąstymo principų: susidūrus su neaiškumu ar mokymosi sunkumu, stabtelėti, skirti laiko atidžiam analizavimui ir tyrinėjimui, argumentuojant remtis konkrečiais paveikslais matomais dalykais, išgirsti skirtingas to paties vaizdo interpretacijas, išsakyti savo požiūrį, reflektuoti.

Visų grupės dalyvių nuomonių išklauskimas, perfrazavimas ir priėmimas kuria tyrinėti palankią erdvę, pagarbą kitaip matančiam ir galvojančiam, ugdo gebėjimą priimti nuomonių įvairovę bei atvirumą skirtingoms patirtims.

Diskusijos vedlys – trys atvirieji VMS klausimai.

1. Keliant pirmą atvirąjį VMS klausimą: *Kas vyksta šiame paveiksle?* mokiniai kviečiami įsižiūrėti, stebėti, tyrinėti vaizdą ir bandyti aiškiai įvardyti, ką pastebi.
2. Antrasis klausimas: *Ką matai, kad taip sakai?* užsiėmimo dalyvius dar stipriau kreipia būtent į konkrečiomis meno kūrinio detalėmis paremtą argumentavimą. Mokiniai meno kūrinio erdvėje turi ieškoti patikimų įrodymų, padedančių atsakyti į šį klausimą. Tyrinėdama ir keldama klausimus, grupė taip pat gali aptarti, kur apie meno kūrinį ieškoti patikimų informacijos šaltinių.
3. Atvirumą skirtingoms nuomonėms skatina trečiasis klausimas: *Ką dar pastebi (pastebite)?* Interpretuodami kūrinį diskusijos dalyviai mokosi pagrįsti nuomonę įrodymais, diskutuodami ieško labiausiai pagrįstos meno kūrinio interpretacijos. Patys, be išorinės informacijos, sprendžia apie meno kūrinį ir suformuluoja sau logiškai pagrįstą išvadą.

Metodai ir veiklos būdai

Mokydami mokinius kritiškai mąstyti, mokytojai ar VMS paremtos diskusijos vedėjai atlieka kitokį vaidmenį nei įprastai klasėje. Užduotį dėstę mokiniams, jie kreipia kelti klausimus ir taip ieškoti reikiamos informacijos, padeda jiems patiems atrasti atsakymus. Pateikiame dvi užduotis.

Rašymas. Pasinaudodami meno kūriniais, bandome suprasti, kurie mūsų pasakojami dalykai apie juos yra objektyvūs, o kurie – subjektyvūs.

1. Jūs esate muziejaus fondų saugotojas. Gavote užduotį aprašyti meno kūrinį. Apie jį turite parašyti kuo daugiau OBJEKTYVIŲ dalykų. Jeigu meno kūrinys būtų pavogtas, jį atpažinti policijai padėtų jūsų aprašymas.
2. Jūs esate muziejaus lankytojas, ieškantis tame meno kūrinyje įkvėpimo. Aprašykite tik tai, kas kūrinyje SUBJEKTYVU.

Apie kiekvieną kūrinį rašykite nesustodami 5 min., o mintims išsekus, pasitelkite tris VMS klausimus.

Apibraukite po 5 objektyvius ir subjektyvius žodžius. Mažose grupelėse reflektuodami diskutuokite, kuo pasižymi objektyvūs, o kuo subjektyvūs aprašymas. Įvardinkite objektyvius ir subjektyvius dalykus nusakančius kriterijus. Bendroje grupės refleksijoje pasidalinkite savo įžvalgomis.

Taip grupė mokosi įvardyti objektyvius faktus (dydį, kūriniai naudotas medžiagas, jų nusidėvėjimą, spalvas, formas, siužetą, veikėjus ir pan.) ir ima suvokti jų skirtumus nuo subjektyvių (asociacijų, jausmų, interpretacijų). Be to, kartais pastebi, kaip tai veikia skirtinga mūsų asmeninė ir kultūrinė patirtis.

Telefonas. Grupelė mokinių salėje pasirenka paveikslą. Jie skambina likusiems klasėms draugams ir pasakoja, kas jame vyksta, ką mato. Negalima pasakoti jokios etiketėje esančios informacijos ir nurodyti autoriaus – tik nupasakoti tai, ką mato remdamiesi VMS paremtos diskusijos klausimais. Kita grupė gali užduoti patikslinančius klausimus. Nuo jų sugebėjimo paklausti priklauso, kiek reikiamos informacijos surinks. Vėliau klausinėjusi grupė parodos salėje turi surasti nupasakotą paveikslą ir įvardinti, ko draugai jame nepastebėjo ir nepasakė.

Taip paaiškėja, kaip skirtingai matome, interpretuojame ir nupasakojame tuos pačius dalykus. Taip pat galima pastebėti, kurių – objektyvių ar subjektyvių – dalykų įvardijimas suteikė daugiau naudos ieškant. Užduotį skambinus, šią užduotį galima atlikti ir užrištomis akimis.

Rekomenduojami kūriniai

Rolandas Rimkūnas
Klasikos animacija, 1998

Audrius Puipa
Pusryčiai pas Petrą Rapšį, 1985

Jonas Juncikas
Laiminga pabaiga, 2015

Elvyra Kairiūkštytė
Dailininko Edmundo Saladžiaus portretas, 1983

Jonas Gasiūnas
Pūga, nuniokojusi mano dirbtuvę, nenutraukė rusų armijos choro repeticijos, 2009

Kritiniam mąstymui skirto kūrinio ar vaizdo pasirinkimas gali pakeisti diskusijos akcentą ir kryptį. Pavyzdžiui, diskusijos tikslas yra svarstyti savo asmeninius šališkumus – kaip mūsų kilmė, patirtis, asmeninės vertybės ir savybės, profesinės ir kitos žinios gali paveikti fotografijos ar atvaizdo skaitymą. Kritiniam mąstymui lavinti tinka ne tik meno kūriniai, bet ir vaizdai iš žiniasklaidos.

- > Vaizdas, kuriame gausu detalių, padeda stiprinti stebėjimo ir kalbėjimo bei bendravimo įgūdžius, be to, iš jo kyla daugiau diskusijos aspektų.
- > Dviprasmiškas vaizdas, kurį galima įvairiai interpretuoti, padeda parodyti, kaip skirtingai žmonės mato skirtingai.
- > Prieštaringas vaizdas žadina emociingas diskusijas apie vertybes.
- > Klaidinantis įvaizdis sukelia diskusijas apie žiniasklaidos manipuliavimą ar atsakomybę žurnalistikoje ir demokratijoje.
- > Abstraktus meno kūrinys, skirtas diskusijai apie abstrakčias savybes, meno elementus, padeda susieti skirtingas meno disciplinas (tekstas ir vaizdas), lavina gebėjimą žodžiais nusakyti abstrakčias idėjas.

Papildomi VMS klausimai lavinant kritinį mąstymą

1. *Kas mato kitokių ar kitų dalykų?*
2. Naujas temas provokuoja:
Taigi, ir tu taip manai?
Ar gali pasakyti dar ką nors?
Ar kas nors mato kitų ar kitokių dalykų?
3. Pagalvoti apie kito perspektyvą padeda:
Kur stovėjo dailininkas, kurdamas šį paveikslą?
Ko paklaustum dailininko, jeigu jis būtų čia?
Kaip manote, kas čia sudomino dailininką?
4. Nukreipia į specifines detales ir niuansus:
Ką galite pasakyti apie spalvas, formas, žmones šiame paveiksle?
Kaip šitai sužinojai iš paveikslo?
5. Padeda apsvarstyti informacijos šaltinius:
Kur galėtumėte rasti atsakymą į šį klausimą?
6. Faktų įterpimas:
Kaip dabar, sužinojęs tai, matai šį vaizdą?
7. Smalsumą žadina:
Kas nustebino pamačius paveikslą?
8. Kiti klausimai, skatinantys kritinio mąstymo diskusijas:
Kokią išvadą padarėte?
Kokie samprotavimai paskatino jus padaryti tokią išvadą?
Kokie įrodymai patvirtina jūsų poziciją?
Ar tie patys įrodymai galėtų patvirtinti kitokią išvadą? Kokia jūsų patirtis patvirtina ar prieštarauja tam, ką sakė ankstesnis kalbėtojas?
Kokia papildoma informacija gali padėti padaryti išvadą?
Kokie prieštaravimai gali būti pareikšti jūsų požiūriui? Atmeskite savo požiūrio pirmenybę, įvertinkite šių prieštaravimų pagrįstumą. Kokie kiti požiūriai į šią problemą yra įmanomi?
Gal tinkamiausia išvada yra jūsų ir kitų žmonių požiūrio derinys? Jei taip, paaiškinkite tą derinį.

Keletas patarimų rengiant pamoką ar užsiėmimą

Kritinis mąstymas gali būti sutelktas nebūtinai į meno kūrinį, bet į kitą konkretų dėstomą dalyką (istoriją, literatūrą, biologiją ir kt.). Svarbiausia čia atkreipti dėmesį į supratimo iššūkius, kurie būdingi tam dalykui. Mokiniai ieško sprendimų, užduodami VMS klausimus. Taip tuo pačiu metu gilina dalyko supratimą, lavina mąstymą, gerina žodinius argumentavimo įgūdžius.

Pamokos ar užsiėmimo pradžia, įžanga

Apšilimas – švytuoklės pratimas. Naudojami paveiksliukai su meno kūrinii fragmentais (daržovė, muzikos instrumentas, kėdė, augalas, gyvūnas ir pan.). Mokiniai turi išsirinkti vieną vaizdą ir apibūdinti jį teigiamai ir neigiamai: *apelsinai yra gerai, nes...*, *apelsinai yra blogai, nes...* Kitas diskusijos dalyvis pratęsia apie tą patį daiktą. Idėjoms išsisėmus, galima pasirinkti kitą paveiksliuką.

Pamokos įžangai galima naudoti VMS principais paremtą diskusiją. Tada kūrinys parenkamas pagal pamoką papildančią aktualią temą: stereotipai, skirtingos kultūrinės patirtys, netikėti kontrastai, socialiai jautrios temos.

Pamokos ar užsiėmimo eiga

Meno kūriniai gali būti naudojami kaip šaltiniai tyrinėjant tam tikrą istorijos ar literatūros laikotarpį. VMS metodas pasitelkiamas norint analizuoti, iš meno surinkti faktus apie istorinius įvykius, to laiko kasdienybę ir gyvenimo būdą, svarbias istorines asmenybes. Taip pat galima diskutuoti argumentuojant, kodėl renkamės arba nesirenkame naudotis, tikėti ar netikėti tam tikrais vaizdais kaip faktais.

Pamokos ar užsiėmimo pabaiga, refleksija

Refleksijai pasitelkiami vaizdai (meno kūrinii atvirutės / reprodukcijos). Tai laikas pasakyti, kaip jautėmės (dviprasmiški, sutrikę jausmai, nepriimtoms, nesuprastos idėjos arba kaip tik aiškumas), supratome temą ar ne, kompleksiškomis sąvokoms, kurias mokėmės, nusakyti, įvykių sekai atvaizduoti.

Gebėjimas - emocinis intelektas

Emocinis intelektas – tai žmogaus gebėjimas atpažinti, įvardinti savo ir kitų žmonių emocijas. Dėl jo (1) galime tinkamai valdyti kylančias emocijas, (2) suprasti savo norus ir (3) patenkinti poreikius bei (4) spręsti gyvenimiškus klausimus. Emocinis intelektas padeda (5) kurti gerus santykius bendraujant su aplinkiniais, (6) moko empatijos. Tai yra įgūdis, todėl gali būti ugdomas.

Kodėl ir kaip šis gebėjimas ugdomas pasitelkus VMS?

VMS paremtų sesijų metu žiūrime į meno kūrinius, kurie kelia tam tikrų emocijų arba tiesiogiai vaizduoja, kokią emociją išgyvena kūrinio personažas (-ai). Pokalbį galima pradėti apie tai, kokius emocinius išgyvenimus meno kūrinys kelia žiūrovui. Kūrinys tampa tarsi tarpininkas ir per jį galime kalbėtis apie bendrai gyvenime patiriamus emocinius išgyvenimus, taip pat mokytis empatijos menininko emocijoms, kai jis kūrė meno kūrinį, ir žiūrovui, kuriam kyla emocijos, kartu pasvarstyti, kur savo aplinkoje jos pastebimos. Norint tiksliai išsakyti kilusius pastebėjimus, reikalingas žodynas emocijoms įvardinti, taip pat lėtumo akimirka – suvokti, kas vyksta, kodėl taip sakau, iš ko atpažįstu ir kaip tai siejasi su asmenine patirtimi.

Apskritai menas visada emociškai kažkokiu būdu veikia jį žiūrintį, o analizuojant meno kūrinį galima išsiaiškinti, kokias konkrečiai emocijas kelia, paieškoti paaiškinimų, kodėl ir kaip žiūrovas jas atpažįsta, įvardija.

Metodai ir veiklos būdai

Pradedant kalbėti apie emocijas, svarbu pasirinkti meno kūrinį, kuris būtų su aiškiais veikėjais, vaizduojančiais emociją. Tai padeda pradedančiam arba jauno amžiaus žiūrovui tiesiogiai susitapatinti, apmąstyti ir sieti vaizdą su asmenine patirtimi. Pokalbius naudinga pradėti nuo bazinių žmogaus emocijų: pykčio, baimės, nuostabos, džiaugsmo, liūdesio, pasibjaurėjimo. Jas lengviausia atpažinti, jas sugebame greitai įvardinti.

Toliau galima gilintis į platesnį emocijų spektrą. Stebėdami meno kūrinio veikėjo kūno kalbą, galime svarstyti, kaip patys ja reiškiamo emocijas, kaip jas reiškia aplinkiniai. Vėliau galima pereiti prie meno kūrinių, kurie netiesiogiai rodo emocijas per veikėjų išvaizdą – labiau yra emocionalūs savo spalvomis, siužetu ir pan.

Pradedant pokalbį apie emocijas, rekomenduojama nusiraminti, giliau įkvėpti ir iškvėpti, pajauti kūno padėtį šią akimirką. Paskui paprašoma skirti 1 min. įdėmiai žiūrėti į meno kūrinį, o tada keliamas klausimas: *Kas vyksta šiame paveiksle?* Klausant atsakymų pokalbis vedamas link emocinio meno kūrinio poveikio: *Kokias emocijas kelia šis meno kūrinys? Kaip jaučiasi pavaizduoti veikėjai? Iš ko suprantate, kad tai X emocija?*

Naudinga žiūrovų paprašyti pasidalinti asmenine patirtimi, kur ir kada jie jaučia X emociją, ką tada daro. Kartu su mokytoju galima paieškoti tam tikrų emocijų veikimo būdų.

Užsiėmimus apie emocijas galima daryti reguliariai, kaskart imant vieną bazinę emociją, arba iš karto aptarti visas. Nuoseklūs pokalbiai gerina mokinių emocinį raštingumą, praturtina žodyną, kuriuo išreiškiamos emocijos, ugdo empatiją.

Rekomenduojami kūriniai

Birutė Zokaitytė
Sutankėjusio laiko ir erdvės spąstai. Mergaitė stebi žuvelę, 2010

Birutė Zokaitytė
Nuoširdumas I, 2012

Vaclovas Straukas
Paskutinis skambutis, 1978

Antanas Gudaitis
Žmonės žiūri į žvaigždes, 1972

Stasys Eidrigevičius
Riksmas, 1980

Darius Joneika
Galva, 1977

Tai keli paveikslai, padėsiantys kalbėti apie bazines emocijas. Daugiau jų rasite leidinio pabaigoje. Platesniam pokalbiui galite naudoti meno kūrinys, šiame leidinyje priskirtus kitoms temoms, arba ieškoti MO muziejaus kolekcijoje *mo.lt* > *Lankytojams* > *MO kolekcija*

Papildomi VMS klausimai lavinant emocinį intelektą

1. *Kokias emocijas kelia šis meno kūrinys (jo spalvos, linijos, dydis, forma)?*
2. *Kaip jaučiasi pavaizduoti veikėjai?*
3. *Kokia veikėjų kūno kalba? Ką ji pasako apie išgyvenamas emocijas? Iš ko tai atpažįstame?*
4. *Iš ko suprantate, kad tai X emocija?*
5. *Ar esate patyręs šią emociją savo gyvenime?*
6. *Kaip ji (emocija) atsispindi jūsų kūno kalboje? Kaip ši emocija gali atrodyti kitaip, kito žmogaus kūno kalboje?*
7. *Ką darote, kai patiriate X emociją?*
8. *Ar turite su kuo pasikalbėti apie išgyvenamą X emociją?*

Kaip naudoti klausimus?

1. Klausinėti apie kūrinį, bet kartu skatinti dalintis savo patirtimi ir istorijomis – kūrinys gali būti suvokiamas tiesiogiai arba atlikti tarpininko rolę kalbant apie save.
2. Jei reikia, padėti įvardinti emociją.
3. Jei reikia, padėti įvardinti emocijos raiškos kūne bruožus (pvz., suraukti antakiai, tankiai plaka širdis, juokas ir kt.).
4. Klausimais įvesti į veikėjo išgyvenamą emocinę būseną – jei reikia, net leisti kurti aplinkybes.

Keletas patarimų rengiant pamoką ar užsiėmimą

Kalbėti apie emocijas ugdymo procese šalia akademinų disciplinų ne visada lieka laiko. Tokiems pokalbiams patartina specialiai skirti laiko, kurti jaukią bei saugią dalintis aplinką.

Tam skirti visą pamoką, pamokų ciklą ar integruoti emocinio intelekto lavinimą į pamokos dalis. Tai ypač patartina daryti ankstyvajame amžiuje (1–4, 5–6 kl.)

Tiesiogiai kalbėtis apie emocijas galbūt tiktų klasės valandėlė ar etikos pamoka. Turint intenciją išplėsti pokalbio apie emocijas ribas, galima tokias temas pritaikyti dėstomose disciplinose, taip pat paieškoti meno kūrinio, kuris tinkamai iliustruotų situacijas.

Pamokos ar užsiėmimo pradžia, įžanga

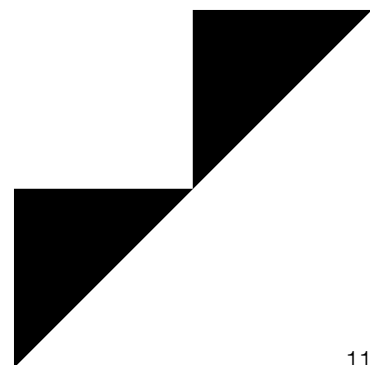
Pokalbis apie emocijas gali būti įvadas prieš pradėdant nagrinėti kitas temas, kai norime suprasti, kaip jaučiasi grupė, su kokia nuotaika ateina į pamoką. Galime leisti iš daugybės vaizdų išsirinkti vieną, labiausiai atitinkantį dabar išgyvenamą emociją (-as). Tokia įžanga į pamoką suteikia galimybę pajusti bendrą klasės nuotaiką. Atsižvelgus į tai, galima pradėti pokalbį, paprašyti išsakyti rūpimas temas, pakomentuoti išgyvenamas emocijas: *Ar jos asmeninės, ar vyrauja visoje klasėje? Kodėl? Kas tam padarė įtaką? Ką daryti?*

Pamokos ar užsiėmimo eiga

Mokantis kokią nors programinę medžiagą, emocijų temą galima integruoti į dėstomą pamoką: naudoti tam tinkamai parinktą meno kūrinį ir įvesti kelis papildomus klausimus, kurie skatintų padiskutuoti apie patiriamus išgyvenimus. Pavyzdžiui, literatūros, dailės, muzikos, istorijos ir pan. kūrinys gali kelti emocijų. Jas gali išgyventi mokinys pamokoje, bet gali išgyventi ir pamokos temos veikėjas. Tai moko empatijos ir įvairiapusiškesnio įsitraukimo į pamokos teorinį turinį.

Pamokos ar užsiėmimo pabaiga, refleksija

Pokalbis apie emocijas gali būti pritaikomas kaip refleksijos forma, siekiant išsiaiškinti, su koku jausmu vaikai išeina. Taip pat tinka aiškinantis, kaip vaikai jautėsi visą pamoką.

Gebėjimas - bendravimas ir bendradarbiavimas

Bendravimas (komunikacija) – tai dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio sąveika, kai keičiamasi informacija, tikslinama ir plėtojama nuomonė, perduodamas emocinis krūvis bei daroma įtaka.

Bendraudant siekiama (1) perduoti informaciją, žinias, patirtį bei priimti ir suvokti informaciją, (2) daryti įtaką aplinkiniams žmonėms, siekiant išsaugoti ar veikti jų elgesį, aktyvumą, požiūrį, ir (3) užmegzti ir palaikyti ryšius bei santykius. Yra įvairių bendravimo būdų: verbalinis, neverbalinis, formalus, neformalus, vienpusis ir dvipusis. Jie gali būti naudojami kartu arba atskirai.

Bendradarbiavimas – bendra veikla sutelkus jėgas, padedant vienas kitam, vienijantis bei veikiant kartu. Tai dinamiškas ir įvairialypis procesas, kuriame svarbūs šie elementai: (1) tarpusavio priklausomybė – grupės nariai suvokia bendro darbo rezultato prasmę ir vertę, (2) kiekvieno grupės nario individuali atsakomybė, (3) tarpusavio sąveika – vienas kitam padeda, skatina vienas kitą, (4) grupiniai procesai – periodiškai analizuojami bei reflektuojami bendradarbiaujant vykę procesai siekiant juos tobulinti, (5) socialiniai gebėjimai – bendravimo, sprendimų priėmimo, konfliktų valdymo įgūdžių praktikavimas.

Kodėl ir kaip šie gebėjimai ugdomi pasitelkus VMS?

VMS yra dialogu paremtas metodas, todėl natūralu ir patogu juo ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus. Net naudodami VMS kitiems gebėjimams ugdyti, taip pat ugdytume ir šiuos.

Prašydami apibūdinti, ką mokinys mato paveiksle, suteikiame galimybę mokytis formuluoti ir perduoti žinias, mintis bei jausmus. Patvirtindami, tikslindami, perfrazuodami, perstruktūruodami (t. y. aktyvaus klausymo įgūdžiai) išsakytą mintį, demonstruojame nuoseklus ir efektyvus bendravimo procesą. Mokiniais girdint kitų pozicijas ir nuomones, kurios tarpusavyje nekonkuruoja ir neieškoma teisingo varianto, atsiskleidžia nuomonių įvairovė, ugdomas įprotis išklausti kito nuomonę, supratimas, empatija, tolerancija. Šie gebėjimai svarbūs veikiant grupėje ir siekiant vienas kitą išgirsti. Konceptualizuodami ir keldami hipotezes skatiname grupinį procesą, o tai jau yra bendradarbiavimo gebėjimo ugdymas.

Rekomenduojama pateikus užduotį mokiniams pasiūlyti patiems vienas kitam praveisti VMS paremtą sesiją – jie turės puikią galimybę pritaikyti ir patobulinti dialogo vedimo ir aktyvaus klausymo įgūdžius.

Metodai ir veiklos būdai

VMS galima naudoti kaip priemonę bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimams ugdyti bei stiprinti arba pasitelkti diskusijai apie jų svarbą, problemas, aktualias temas ir pan.

1. Mokytojas veda VMS sesiją visai klasei.
2. Klasę suskirstyti į grupes ir paprašyti, kad vienas iš grupės mokinių praveistų VMS sesiją.
3. Suskirstyti mokinius poromis. Paprašyti, kad vienas poroje nupasakotų (nerodant kitam), kas pavaizduota paveiksle (taip pat galima užduoti, kad kitas pieštų). Tada paprašyti, kad visi sudėtų savo paveikslus ant stalo ar grindų, ir pakviesti tuos, kuriems buvo pasakojama, atrasti jiems nupasakotą paveikslą. Poroje apsikeisti užduotimis. Aptarti, su kokiomis bendravimo kliūtimis susidūrė.
4. Klasę suskirstyti į grupes, kiekvienai grupei pateikti tą patį paveikslą ir paprašyti, kad grupė pateiktų bendrą paveikslo matymą. Po to kartu pasidalinti grupių įžvalgomis.
5. VMS paremta sesija bendravimo ir bendradarbiavimo temoms ir problemoms aptarti parinkus tam aktualius paveikslus: kokie sunkumai kyla bendraudant, santykiai su draugais, tarpusavio konkurencija, šeima, nuotolinis bendravimas ir t. t.

Rekomenduojami kūriniai

Ina Budrytė
Buvau supykusi, 2001

Eglė Gineitytė
Draugas, 2007

Algimantas Julijonas Stankevičius-Stankus
Brolio Alfuko šeima, nedatuotas

Romualdas Rakauskas
Žydėjimas 110, 1981

Papildomi VMS klausimai lavinant bendravimą ir bendradarbiavimą

1. *Ką norima šiuo kūrinio pasakyti? Kokia yra kūrinio prasmė ar siunčiama žinutė?*
2. *Ką mums sako šis paveikslas apie santykius, bendravimą ir pan. (pagal pasirinktą temą)?*
3. Klausimai gali būti ir apie tai, kaip sekėsi bendrauti:
 - *Kaip sekėsi išsakyti savo mintis?*
 - *Ar sunku buvo klausytis kitų?*
 - *Kaip jautėtės, kai kiti neklausė?*
 - *Ar sunku išbūti su skirtingais požiūriais?*
4. *Kaip jautėtės dalindamiesi savo nuomone grupėje?*

Kaip naudoti klausimus?

Papildomi klausimai gali būti naudojami kaip priemonė bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimams ugdyti (klausti, kaip sekėsi komunikuoti, klausyti, su kokiais sunkumais susidūrė, kokius grupinius procesus pastebėjo ir pan.).

Keletas patarimų rengiant pamoką ar užsiėmimą

Pamokos ar užsiėmimo pradžia, įžanga

Skatinkite mokinius trumpai prisistatyti ir apibūdinti, kaip jie jaučiasi. Tokios užduotys kuria draugiškesnę, atviresnę ir saugesnę erdvę bei ugdo bendravimo gebėjimus.

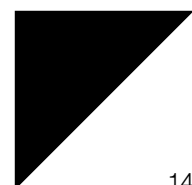
Parinkite paveikslą, kuriame yra daug veiksmo ir įvairių veikėjų, ir paprašykite, kad kiekvienas mokinys nusakytų, su kuriuo iš jų jis labiausiai tapatinasi, arba paprašykite, kad atrastų paveikslą, kuris labiausiai apibūdina jo būseną.

Pamokos ar užsiėmimo eiga

Kuo dažniau kvieskite mokinius dirbti įvairaus dydžio ir vis kitokios sudėties grupėse, sudarykite galimybę visiems pajusti tiek savo asmeninę, tiek bendrą grupinę atsakomybę už procesą ir rezultatą.

Pamokos ar užsiėmimo pabaiga, refleksija

Svarbu, kad kiekvienas turėtų galimybę pasidalinti savo patyrimu. Kartais šį procesą nėra lengva valdyti, todėl reikėtų apsibrėžti laiko rėmus. Jei mokinys nori pasisakyti, gali pasidalinti savo mintimis, tačiau jei jaučiasi nepasiruošęs ar nenori, galima tą laiką tiesiog patylėti.

Gebėjimas - kūrybingumas

Kūrybingumas – tai gebėjimas kurti naujus dalykus.

Skiriami du kūrybingumo lygiai:

- > Išskirtinis kūrybingumas – asmens gebėjimas kurti originalias idėjas, išvalgas, žinias, pertvarkymus, išradimus, meno kūrinius ar kitas naujoves, kurios iš esmės pakeičia veiklos sritį ar net visą žmonių pasaulį.
- > Įprastinis kūrybingumas – kiekvienam žmogui būdinga savybė sukurti ką nors naują įsivaizduojant, improvizuojant, sprendžiant problemas ar kritiškai mąstant. Šie kūriniai nėra reikšmingi ir neturi didelės vertės žmonijai, bet jie yra nauji jų autoriui.

Guy Claxton yra išskyręs penkis kūrybingo žmogaus mąstymo įpročius – tai vaizduotė, atkaklumas, smalsumas, bendradarbiavimas ir nuosekli praktika.

Yra du konceptualiai priešingi požiūriai į kūrybingumo lavinimą. Vieni autoriai teigia, kad kūrybingumas yra įgimtas ir jo išlavinti negalima, kiti – kad jį galima lavinti, o tam reikšmės turi aplinka, auklėjimas, specialios programos. Tyrimai rodo, kad kūrybingumo ugdymas duoda teigiamų rezultatų.

Veiksniai, skatinantys kūrybingumą:

- > Turtina, įvairi aplinka, skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti;
- > Demokratiški aplinkinių santykiai su mokiniais;
- > Tam tikra autonomija, savarankiškumas ir laisvo pasirinkimo galimybė;
- > Tinkamas vaiko motyvacinės, emocinės ir vertybinės sistemos ugdymas, kūrybingos asmenybės bruožų formavimas;
- > Laisvės ir laisvos erdvės svarba ugdymo procese – nesukūrus tinkamos erdvės, mokiniai negalės laisvai išreikšti savęs, negalės skleisti jų gebėjimai ir individuali kūrybinė potencija;
- > Aplinkinių pavyzdys. Vaikai, augantys su kūrybingais tėvais, taip pat pasižymi kūrybingumu. Pats geriausias būdas vystyti mokinių kūrybingumą – būti pavyzdžiu. Dažniausiai vaikų kūrybingumas atsiskleidžia ne tada, kai mes to prašome, o tada, kai jiems patys tai demonstruojame.

Kodėl ir kaip šis gebėjimas ugdomas pasitelkus VMS?

VMS galima apibūdinti kaip ieškojimų procesą. Grupinės diskusijos inicijuojamos klausimais, o jie išprovokuoja daug atsakymų, pagrįstų tuo, kas matoma kūrinyje. Šis metodas lavina ne tik mokinių, bet ir mokytojų kūrybingumą.

Mokytojas čia ne kalbėtojas, o klausytojas. Mokiniai stebi meno kūrinius ir juos aptaria, o mokytojas perfrazuoja mokinių atsakymus, bet jų nevertina nei pažymiu, nei žodžiu. Sukuriama palanki kūrybingumui reikštis aplinka, kurioje nėra jau minėto vertinimo, neigiamų nuostatų, mąstymo barjerų, netolerancijos kitai nuomonei.

Mokytojai (kaip ir mokiniai) patys dalyvauja kūrinio stebėjimo procese, todėl gali sekti savo mokinių mąstymą ir taip padėti jiems mokytis. Per grupinę diskusiją apie meno kūrinius stimuliuojamas kūrybinis mąstymas, sužadinas smalsumas ir motyvacija ieškoti papildomos informacijos, taip pat šalinami suvokimo barjerai.

Bendraudamas su tėvais ar kitais žmonėmis, mokymasis vaikas susiformuoja panašius į aplinkinių suvokimo būdus. Vėliau jam sunku atrasti naujų žodžių reikšmių, naujų ryšių tarp daiktų. Taikant VMS vaikai mąsto garsiai išsakydami savo mintis, įsiklausydami draugų komentarų, mokytojo perfrazavimo – taip žingsnis po žingsnio išmokstama įžodinti savo mintis. VMS sudaro sąlygas išsiugdyti asmeninį ryšį ir pasitikėjimą prasmingai suvokti įvairius meno kūrinius. Norint taikyti šį metodą ugdymo procese, nei mokytojams, nei mokiniams nebūtinai išankstinis meninis išsilavinimas.

Metodai ir veiklos būdai

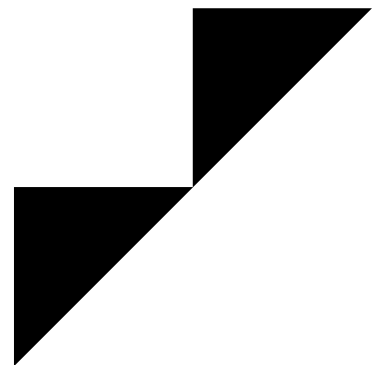
Įsisavinus pagrindinius VMS principus, galima šį metodą pritaikyti ir kūrybingumui ugdyti. Pasirinkus asambliažo techniką atliktą kūrinį, galima išsiaiškinti, kaip veikia ir kas yra kūrybiškas mąstymas.

1. Mokiniam pateikiamas kūrybiško mąstymo apibrėžimas. Kūrybiškas mąstymas – procesas, kurio metu sukuriamos naujos koncepcijos, idėjos, netikėtos sąsajos, tolimos asociacijos, efektyvūs problemų sprendimai ar kiti originalūs ir vertingi dalykai.
2. Pateikiamas kūrinys – Valentino Antanavičiaus „Vabalas ir saulė“, 1973, asambliažas. Remiantis VMS metodu, inicijuojama diskusija, jos metu atkreipiamas dėmesys ir į paveiklo atlikimo techniką. Autorius kuria derindamas tarpusavyje nederančius, daugiausia naudotus ir dėvėtus, aplūžusius, apirusius daiktus, mechanizmus ir žaislus. Visi jie sudėliojami į figūrines ar bent jau antropomorfinių užuominų turinčias kompozicijas, kai kada papildytas ištaipytais fragmentais. Čia labai svarbus pačių daiktų iškalbingumas. Mokiniai, analizuodami kūrinį, gali pateikti labai netikėtų ir gilių įžvalgų.

Istorijos pamokoje galima kalbėti apie kūrybos, žodžio laisvę sovietmečiu, per literatūros pamoką – nagrinėti literatūrinės raiškos priemones. Tikėtina, kad šio kūrinio analizė VMS metodu padėtų geriau įsisavinti ir suprasti, kas yra alegorija, ironija ar sarkazmas (vabalas skarabėjas – mėšlavabalis, savo žnyplėse nešantis „Stalino saulę“).

VMS metodas labai tinkamas kūrybingumui sužadinti prieš rašant rašinius ar nagrinėjant literatūrinius kūrinius. Štai keletas pavyzdžių:

- > Patricija Jurkšaitytė, „Veneros guolis“, 2007. Autorė preciziškai pertapo Renesanso ir XVII a. žymių meistrų šedevrų reprodukcijas, atkurdamą interjerus be juose veikiančių personažų. O tai jau savaime suponuoja kūrybišką požiūrį ir kelia daugybę klausimų: *Kas lieka, kai nebėra pagrindinio herojaus?* (lyderystės, atsakomybės temos); *Kas kuria istoriją?* (aplinkos įtaka mūsų mąstymui, siekiams, svajonėms); *Kaip sąmoningai sutelkti dėmesį į smulkmenas?* (dėmesys smulkmenoms, nereikšmingoms detalėms, statistinio vieneto įtaka). Galima paklausti mokinių, kokias temas jiems siūlo toks kūrinys.
- > Marta Vosyliūtė „Kas yra kontrabanda, jums aiškinti nereikia, ar ne?“, iš serijos „MKČ ir kiti komiksai“, 2012. Vien pavadinimas kelia daugybę temų, apie kurias galima kalbėti net nepamačius kūrinio. O kokios įžvalgos aplankys jį pamačius?
- > Rūta Katiliūtė „Pilka“, 2008. Tinka istorijoms kurti, diskusijai apie pilkus žmones, matomus ir nematomus kontekstus, potekstes, pustonius, baltąjį triukšmą.

Rekomenduojami kūriniai

Valentinas Antanavičius
Vabalas ir saulė, 1973

Marta Vosyliūtė
Kas yra kontrabanda, jums aiškinti nereikia, ar ne?, iš serijos *MKČ ir kiti komiksai*, 2012

Rūta Katiliūtė
Pilka, 2008

Patricija Jurkšaitytė
Veneros guolis, 2007

Papildomi VMS klausimai lavinant kūrybingumą

1. *Užsimerk ir apibūdink pirmą į galvą atėjusį meno kūrinį. Kodėl prisiminei būtent tai, ką prisiminei?*
2. *Jei šis kūrinys turėtų garso efektų, kaip jie skambėtų?*
3. *Ko šiame kūrinyje trūksta?*
4. *Kaip manai, kas nutiko prieš šią sceną?*
5. *Kaip galėtum susieti šį kūrinį su savo gyvenimu?*
6. *Ką norėtum iš šio kūrinio pamiršti?*
7. *Jei šis kūrinys turėtų akis, ką jis matytų?*
8. *Jei šis kūrinys būtų žmogus, kaip jis atrodytų?*
9. *Ko šis kūrinys bijo?*
10. *Jei šis kūrinys būtų žmogus, kokį darbą (karjerą) jis turėtų?*

Kaip naudoti klausimus?

1. Pasirinkite, sugalvokite klausimus, kurie atlieptų jūsų pamokos temą.
2. Nevenkite prieštaringų klausimų, taip pat tokių, kurie neturi nieko bendro su jūsų tema. Jie tiesiog gali atpalaiduoti, išjudinti mokinius, paskatinti diskusiją.

Keletas patarimų rengiant pamoką ar užsiėmimą

Visuomet prisiminkime, kad ugdant kūrybingumą didelę įtaką daro aplinkinių pavyzdys.

Kaip klasėje sukurti kūrybingumą skatinančią atmosferą:

- > Visada pastebėkite naujas mokinių idėjas ar kūrybišką veiklą. Paskatinkite naudotis daiktais ir idėjomis iš juos supančios aplinkos bei sistemingai tas idėjas tikrinti.
- > Neprimeskite mokiniams savo sprendimo. Sukurkite imlumo ir noro ką nors mėginti vienoje ar kitoje srityje atmosferą. Parodykite, kaip smalsumas ir domėjimasis padeda spręsti problemas – pakomentuokite savo mąstymo procesus, dalinkitės savo įžvalgomis, kaip sprendžiate problemą.
- > Kurkite kūrybingumo reikalaujančias situacijas, provokuokite mokinius prieštaringomis idėjomis ar tariamais paradokais, pateikite neužbaigtas užduotis ir ginčykitės.
- > Būkite tikri, kad mokiniai nežiūri į dailininkus, rašytojus, išradėjus ir mokslininkus tiek pagarbiai, kad slopintų savo kūrybingumą.
- > Skatinkite vaikus sekti savo mintis, užrašyti jas į sąsiuvinius, korteles ir pan.

Pamokos ar užsiėmimo pradžia, įžanga

Temos pristatymas, išsiaiškinimas, ką grupė žino apie būsimą temą.

Vaizduotei sužadinti galima naudoti įvairius daiktus, vaizdus, esančius toje pačioje klasėje. Pažvelkite į juos iš netikėtų pozicijų – aukštin kojom, pro skylę popieriuje, pro draugo petį ir pan.

Ateikite į klasę kitaip apsirengę – tegul mokiniai išsiaiškina, susieja jūsų aprangą su būsimą tema arba tegul pasitelkę 3 klausimus atspėja, kas guli jūsų kišenėje. Nustebinkite save, pradėkite pamoką taip, kaip niekada to nedarėte. Iš 4 žodžių, kuriuos užrašysite ant lentos, mokiniai tegul sukuria jums žmogaus, kuris tuos žodžius šiandien pasakys 19.45val., portretą.

Pamokos ar užsiėmimo eiga

Labai svarbu laiku padaryti pertrauką. Paprašykite mokinių kelioms minutėms užsimerkti, patogiai atsėsti, paklaustyti, ką girdi aplink.

Galima kartu įgarsinti lietu: vienas sako, kas vyksta, o visi kiti mokiniai ant suolų rankomis, daiktais, kuriuos turi šalia, kojomis, balsu bendrai įgarsina vedėjo žodžius. Tegul tokios garsinės nuotraukos ar paveikslai būna 2–3 min. atokvėpis tarp rašymo, skaičiavimo ar teksto analizės.

Pamokos ar užsiėmimo pabaiga, refleksija

Pamokos pabaiga yra svarbi, kaip ir pradžia, tik, deja, jai dažnai neužtenka laiko. Būtų gerai, kad pabaigą suplanuotumėte taip pat, kaip ir pradžią – kaip serialo kūrėjai paliktumėt mokiniams neišspręstą klausimą, neišpakuotą dėžę, skambutį į duris ir pan., kad jie norėtų sugrįžti, nes įdomu, kas vyks toliau.

Paprašykite mokinių parašyti po vieną žodį, ką sužinojo pamokoje, ir iš jų sudėlioti eilėraščių, akrostichą. Jei nagrinėjote kokį eilėraščių, sukarkykite jį atskirais žodžiais, eilutėmis, tegul sudėlioja – sukuria naują.

Pafantazuokite, ką darytų nagrinėto kūrinio personažai, jei juos dabar pasikviestumėte į kiną. Paklauskite, su kuria istorine asmenybe norėtų pavakarieniauti, ir tegul atsiunčia jums žinutę, ko norėtų paklausti.

Kristupas Sabolius viename interviu teigė, kad „kūrybingumas nėra įgūdis, tai labiau tam tikra budrumo, proto būseną, kuri gali pavirsti įvairiais įgūdžiais. Iš esmės tai yra ieškantis protas“. Tai sukurkime tam „ieškančiam protui“ erdvę laisvai reikštis ir mokiniai norės pas jus mokyti.

Naudingos nuorodos

Meno kūrinių kolekcija

www.mmcentras.lt

MO svetainė

www.mo.lt

MO edukacijos

www.mo.lt/edukacija

MO virtualios parodos

mo.lt/tinklarastis/kategorijos/virtualus-turai/

MO viktorinos

mo.lt/tinklarastis/kategorijos/viktorinos/

MO pamokos

mo.lt/tinklarastis/kategorijos/pamokos/

Kontaktai

mo@mo.lt

+ 370 609 83 764

Pylimo g. 17, Vilnius

Leidinių rengė:

Edukacijų vadovė

Jurgita Žigmantė

Edukatorės:

Simona Košinskaitė

Evelina Jokštė

Viola Klimčiauskaitė

Rima Povilionytė

Lietuvių k. redaktorė

Margarita Gaubytė

Dizainerė

Neringa Martinėnaitė / Kabinet Agency

Medžiaga ruošta naudojantis šia literatūra:

G. Beresnevičiaus daktaro disertacija „Kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos“, 2010, Šiauliai.

Leif Runar Forsth „Naujas praktinis mąstymas“; „Eugrimas“; Vilnius, 2014.

R. Ragutienė „Vizualinio mąstymo strategijų programos metodinė medžiaga“, Kronta, 2000.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (1991). Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity. ASHE-ERIC Higher Education Report, No. 4. Washington DC: School of Education and Human Development, The George Washington University

Psichologijos žodynas//red. R. Augis, R. Kočiūnas, B. Abraitienė ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.

30/50 of. "Klasikos Animacija" R. Rimkūnas 1998

Rolandas Rimkūnas
Klasikos animacija, 1998

Audrius Puipa
Pusryčiai pas Petrą Rapšį, 1985

Jonas Jurčikas
Laiminga pabaiga, 2015

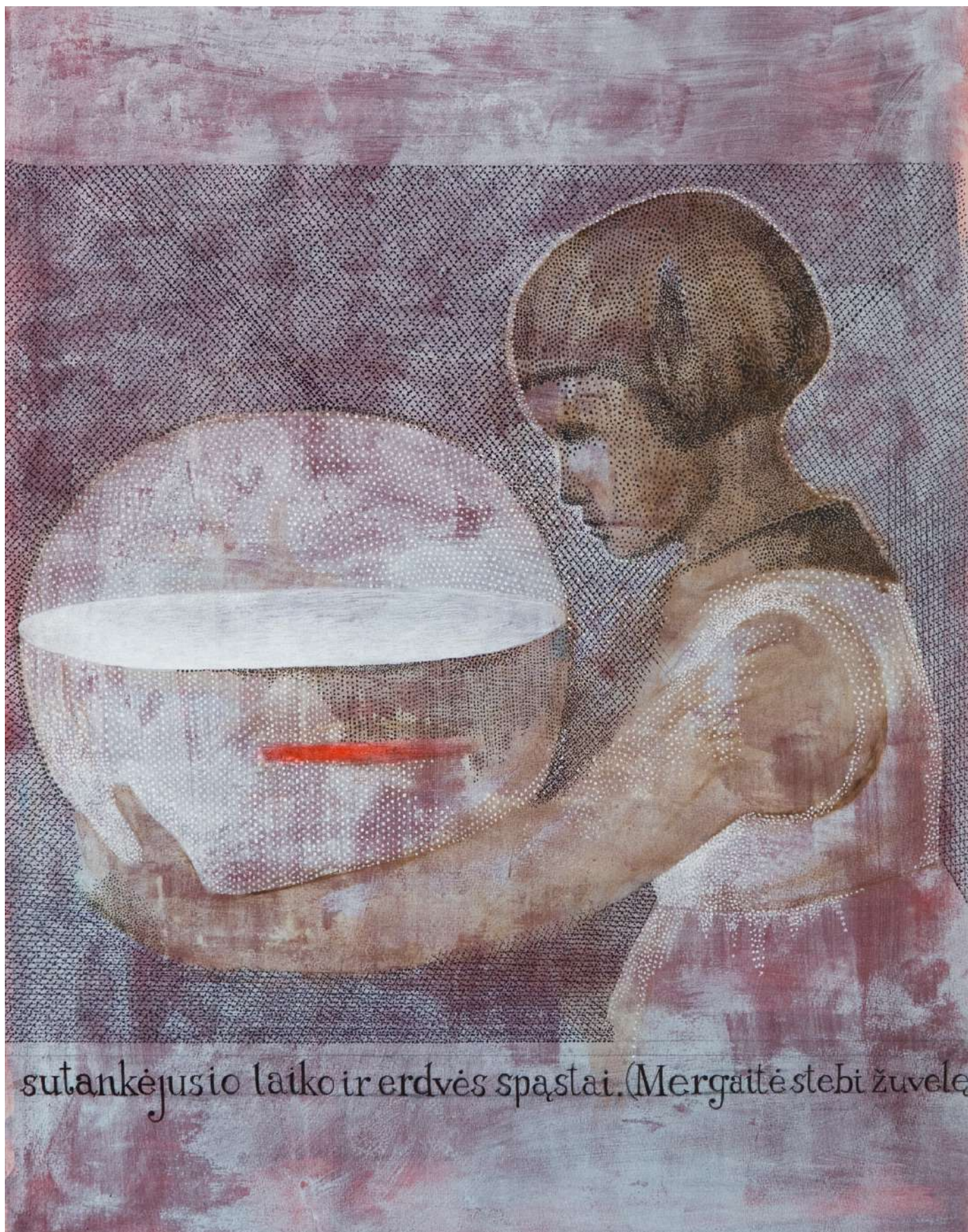

Elvyra Kairiūkšytė
Dailininko Edmundo Saladžiaus portretas, 1983

Jonas Gasiūnas

Pūga, nuniokojusi mano dirbtuvę, nenutraukė rusų armijos choro repeticijos, 2009

sutankėjusio laiko ir erdvės spąstai. (Mergaitė stebi žuvelę)

NUOSIRDUMAS TAI PRISTARAVIMU NEBOVIMAS TARP
REALIU JAUSMU IR KRYPTINU KITO C. MOKASUS ATVEVICIU
7-2 2012 (2012)

Vaclovas Straukas
Paskutinis skambutis, 1978

Antanas Gudaitis
Žmonės žiūri į žvaigždes, 1972

1/40 1980 Kozyk Edt Riksmas *SE*

Stasys Eidrigevičius
Riksmas, 1980

Darius Joneika
Galva, 1977

Ina Budrytė
Buvau supykusi, 2001

Algimantas Julijonas Stankevičius-Stankus
Brolio Alfuko šeima, nedatuotas

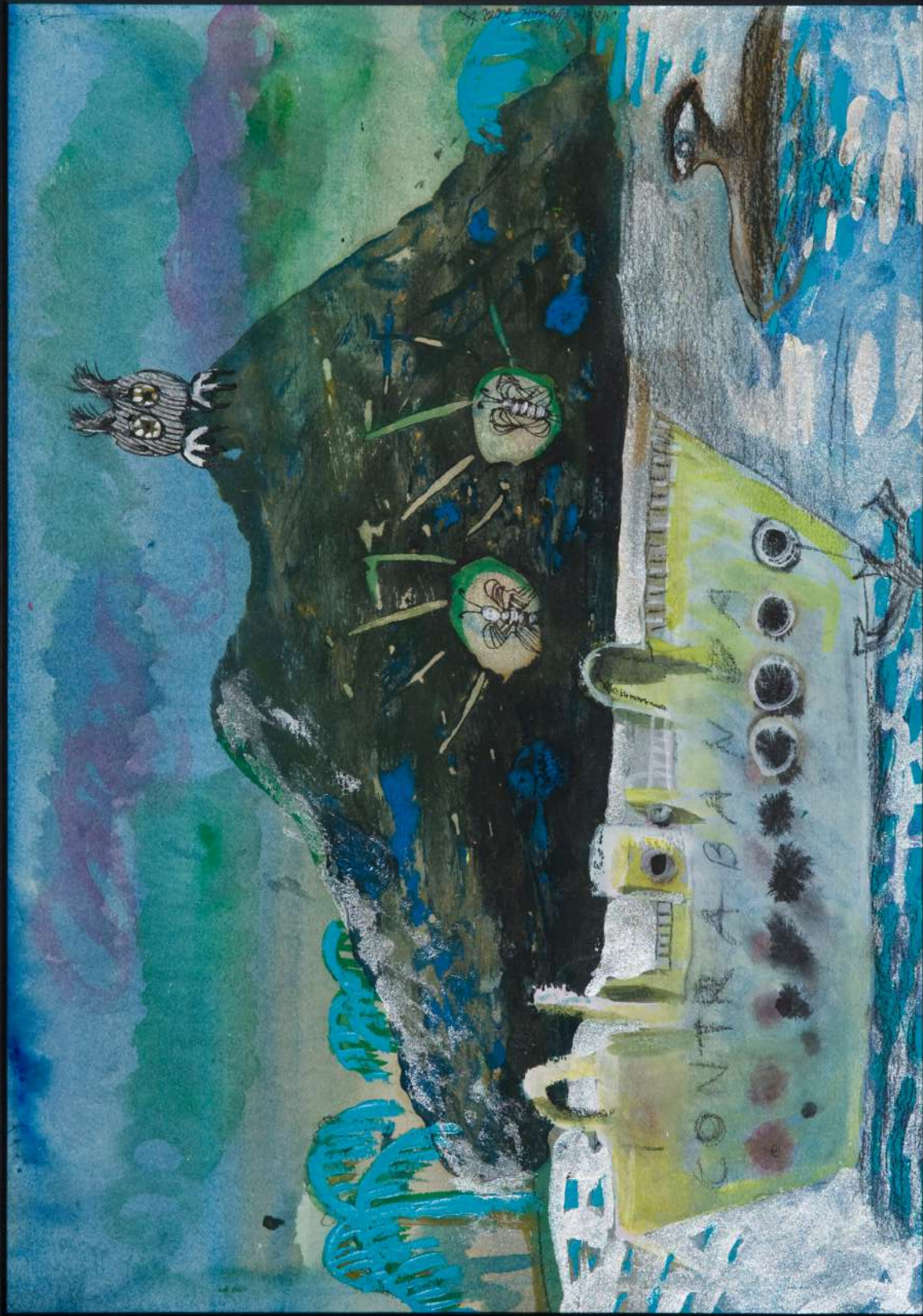
Eglė Gineitytė
Draugas, 2007

Romualdas Rakauskas
Žydėjimas 110, 1981

Valentinas Antanavičius
Vabalas ir saulė, 1973

Marta Vosyljūtė
Kas yra kontrabanda, jums aiškinti nereikia, ar ne?, iš serijos MKČ ir kiti komiksai, 2012

Patricija Jurkšaitytė
Veneros guolis, 2007

Rūta Katiliūtė
Pilka, 2008